

בְּסִפְרֵי הַנְּבִיאִים – שֶׁהֵם כָּלָם לְהַיָּשִׁיר לְשִׁלְמוֹתָיו ית', לֹא לְדַבֵּר אַחֵר, אוֹ תֹאֵר פְּעֻלֹת בָּאוֹת מֵאִתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.¹

פֶּרֶק ס"א

כָּל שְׁמוֹתָיו ית' הַנִּמְצָאִים בְּסִפְרֵים כָּלָם נִגְזְרִים מִן הַפְּעֻלֹת – וְזֶה מֵה שְׁאִין הָעֵלֶם בּוֹ, – אֵלֶּא שֶׁם אֶחָד, וְהוּא: 'יֹד הָא וְאוּ הָא', שֶׁהוּא שֶׁם מִיָּחָד לּוֹ ית', וְלָזֶה נִקְרָא: 'שֶׁם מְפָרֵשׁ' – עֲנִינּוֹ: שֶׁהוּא יֹרֶה עַל עֲצָמוֹ ית' הַיֹּרָאָה

¹ למעלה פנינו.

את שלמויות האלוה, אלא שהם מישירים את ההכרה לקראת ההשגה שהאלוה שלם בתכלית השלמות – או תארי פעולות, המורים על כך שכל מציאות לא הומצאה ולא קוימה במציאותה אלא מאת האלוה.

פֶּרֶק ס"א

בפרקים הקודמים ראינו בעיקר את יחס הפילוסופיה אל שאלת התארים ורק בנקודה אחת, תארי הפעולה, את יחסם של הנביאים אל שאלה זו. ואולם כל יחסם של הנביאים מתברר לנו מהשמות שבהם כינו את האלוה. כל השמות הללו, מלבד אחד, הם שמות נגזרים מפעלים, הם איפוא תארי הפעולות, המורים על התגלות האלוה ביצירה ובחשגחה. ואולם כשידובר על האלוה כשהוא לעצמו, לא מבחינת היותו יוצר ומשגח, ידובר עליו רק בשם אחד, המיוחד לו והמורה עליו בפירוש ('שם המפורש'), הוא שם 'הויה'. שם זה אינו נגזר ואין אתנו יודע מה היתה הוראתו. יחוד השם המופלא הזה, שאין כמותו בלשון ('שם בלתי נגזר'), מורה בכל אופן על כך, שהאלוה אינו עצם נושא לתארים, אלא הוא ותארי אחד. לשמות האחרים הוזקקו הנביאים משום שביקשו לקרב את ענין שלימותו של האלוה, כפי שהשיגוהו, להכרת בני אדם, ואולם לאחר שילמדו בני אדם דעה, לא ישמשו אלא בשם המיוחד ('ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד').

שמותיו – של האלוה. בסיפרים כולם – בכתבי הקודש. נגזרים מן הפעולות – הם שמות נגזרים מפעלים, שמות המביעים פעולה: דיין = הדן דינו של עולם, צדיק = העושה מעשה צדקה וכו' וכו' והש' "כוזרי" מאמר ב' סימן ב': "שמות הבורא, חוץ מהמפורש, הם מדות ותבניות טפלויות נלקחות מהפעלויות הברואים לו כפי גזירותיו ומעשיו". וזה מה שאין וכו' – ודבר זה ידוע לכל אחד. (בעצם כל השמות העבריים נגזרים מן הפעל ומביעים פעולה; ואולם בכמה וכמה שמות דבר זה נעלם מן העין; מה שאין כן בשמות האלוה, שכאן הקשר נראה בעין). אלא – מלבד. יוד הָא וְאוּ הָא – שם הויה כמו שהוא נכתב, לא כמו שהוא הגוי בפה באותיותיו ממש. שם מיוחד – שם שהומצא אך ורק לציין בו את מושג האלוה ובערבית: 'אסם מרתגל' = כלומר שם עצם פרטי, שלא נגזר לא משם עצם כללי ולא מפעל, – ע' מונק. ענינו – פירושו. שהוא יורה וכו' – ששם זה מורה על עצמות ה' בפירוש ושם טוב, בהרגישו את הקושי שבדבר האומר שיש שם המורה בפירוש על

מבארת, אין השתתפות בזה. אמנם שאר שמותיו הנכבדים מורים בשתוף, להיותם נגזרים מפעלות, ימצא כמותם לנו, כמו שבארנו. עד שהשם המכנה בו יוד הא ואו הא הוא גם כן נגזר מן האדנות: דבר האיש אדני הארץ². והתפרש בין אֶמְרָךְ: 'אדני' בחירק ה'צון' ובין אֶמְרָךְ אותו בקמצות ה'צון' – פתפרש בין אֶמְרָךְ: 'שרי', אשר ענינו: השר שלי, ובין אֶמְרָךְ: 'שרי' אשת אברהם³, – שבזה הדור וכללות לאחרים; וכבר נאמר למלאך: 'אדני... אל נא תעבר'⁴.

1 למעלה פניד. 2 נראשית מ"ז ל'. 3 שם י"ז י"ז. 4 שם י"ח ג' (ועי' ט"ז).

עצמות ה', מעיר כאן, בהעידו על עצמו, שכבר ביאר את זה במאמר מיוחד: „ומה היא ההוראה המבוארת שיורה עליו? שה' ית' אין לו שיתוף עם שום נמצא... [שאינו] לא מקרה ולא גשם ולא חומר ולא צורה, ולא שיהיה מציאותו זולת מהותו, ולא שיהיה לו תואר והצטרפות, ולא שיהיה שנים, ולא שיהיו לו תארים, ולא שיהיה משתנה... ויורה על שאינו עצם כשאר העצמים, ויורה על שאין לו דמות ואין לו סוג, ואין לו מין... אם כן, מורה על צד השלילה, לא על צד החיוב⁵]. אמנם – כנגד זה. שאר שמותיו הנכבדים – כ'רחום' ו'צדיק' ו'חנון'. מורים בשיתוף – עליו ועל צדיקים ורחמנים מבני אדם. להיותם נגזרים וכו' – משום שכל השמות הללו הלא נגזרו, כמו שאמרנו, מפעולות הלקוחות משדה הנסיון של בני אדם, ואם כן מפעולות שיש לבני אדם כמותן [והכספי חולק על הרמבם בזה ומביע את דעתו (בספרו „מנורת כסף", וכן ב„משכיות כסף")], שגם השמות 'יה' ו'אהיה' (לפי דעת הכספי, שם על משקל „אפעה") הם בלתי נגזרים; דעת הרמבם על השמות הללו תתברר להלן בפס"ב ובפס"ג. עד שהשם המכונה וכו' – כלומר: וכל כך רגילים בני אדם לגזור אף את שמות האלוה מהפעולות, עד שבבואם לבטא את השם 'יוד הא ואו הא' לא באותיותיו, אלא באיזה כינוי, לא יכלו לקרא לו בכינוי מיוחד, אלא גזרו אף את הכינוי מן הפעולות: שכן אנו קוראים לכינוי זה 'אדני', כלומר: גוזרים אותו מן האדנות. דבר האיש וכו' – כלומר: למלת 'אדני' יש אותו ערך הפעולה כמו למלת 'אדני הארץ', שהיא כינוי לאיש. והתפרש בין אמרך וכו' – כלומר: ואם תשאל: למה לא נקרא האלוה איפוא סתם אדון או אדוני? דע לך, שבין קריאת אדוני לקריאת אדני יש אותו ההפרש שבין שָׁרִי (= השר שלי) לשָׁרִי (שם עצם פרטי). שבוזה הידור וכו' – שבסיום רבים מורה השם על דבר מהודר יותר ופלוראליס מאייסטאטיס, כמו שקורא לזה המדקדק הרומי: הש', „ספר השרשים" לר' יונה ן' גנאח, ערך אד"ן: „אדון... אדונים... סימן הקיבוץ במלים האל הוא במה שנופל מהם על בני אדם לפאר, ועל הבורא יתגדל לגדל ולרומם"; וב„ספר הרקמה" שער כ"ו: „וממה שריבו אותו להגדיל ולרומם ולנשא, אמרם: אלהים, אדונים קשה...". וכללות לאחרים – שהוא כולל את האחרים: כאן, למשל, אדון לאדונים [הש' אפודי, וע' באכער, „די ביבעלעפסעגזע מאזעס מיימוניס", עמ' ס"ג הערה ה']. וכבר נאמר למלאך – כלומר: ואע"פ שהשם 'יוד הא

ואמנם בארתי לך זה באדני לבד המכנה בו, להיותו המיוחד שבשמות המפורסמים לו ית': אמנם שאר שמותיו, כ'דן' ו'צדיק' ו'חנון' ו'רחום' ו'אלהים' - כלם הם מבארי הכללות והגזרה. אך ה'שם' שאותיותיו - יוד הא ואו הא לא יודע לו גזרה ידועה ולא ישתתף בו זולתו. ואין ספק שזה השם העצום, אשר לא ידבר בו, כמו שידעת, אלא במקדש, ו'כהני' יי המקדשים¹ לבד בברכת כהנים² ו'כהן גדול' ב'יום הצום'³ - יורה על ענין אחד, אין השתתפות בינו ית' ובין זולתו בענין ההוא. ואפשר שיורה, כפי הלשון, אשר אין אתנו היום ממנה אלא דבר מועט, וכפי מה שיקרא גם כן, על ענין חיוב המציאות.

¹ ע"פ דהיינז כ"ו י"ח ('לכתיב בני אהרן המקדשים'). ² סוטה פ"ז מ"ו. ³ ע"י יומא פ"ו מ"ב, בבלי שם ל"ט.

ואו הא' מיוחד לאלוה, הנה כינוי השם הזה, כינוי האדנות, משותף כבר גם למלאכים, על דרך ההידור, שכן אמר אברהם לגדול שבשלשת המלאכים: אדני! ובאכער בנ"ל, הערה ו', מעיר שב, משנה תורה, הלכות יסודי התורה פ"ו ה"ט, חושב הרמבם את השם שבפסוק זה לקודש, ע"פ ברייתא שבועות ל"ה: וכאן הוא סומך על הלכה בירוש' מגלה דף ע"א ע"ד' למטה ובמסכת סופרים ד' ו', וכן על דברי ר' חייא בב"ר פמ"ח, הש' להלן ח"ב פמ"ב. ואמנם ביארתי וכו' - כלומר: והנה התעכבתי לבאר את פרטי הגיזרה של השם אדני לבד, שהוא כינוי שם הויה, מכיון שהוא משמש כינוי לשם המיוחד לאלוה בין כל השמות המפורסמים של האלוה. מבוארי הכללות והגזרה - כלומר: הכל רואים ששמות אלה הם שמות כוללים ומקיפים מיני פעולות הנכנסים תחת סוגם והכל רואים איך נגזרו השמות הללו מהפעלים. ואת השם 'אלהים' גזר הרמבם משרש 'אלה' = שפט, הש' למעלה פ"ב וביחוד להלן ח"ב פ"ו. אך השם שאותיותיו וכו' - ואולם שם הויה עצמו (לא כינויו באדנות) נראה שאינו נגזר, ובכל אופן אין לנו יודעים ממה נגזר, אם נגזר. ולא ישתתף וכו' - והוא מיוחד לאלוה, מבלי שתהיה למישהו השתתפות כל שהיא בשם זה. ואין ספק שזה וכו' - כלומר: ואע"פ שאין לנו יודעים בדיוק מה פירוש מלת 'הויה', ברור לנו ששם נכבד זה (שאין מבטאים אותו אלא במקום אחד, בבית המקדש, ובברכה אחת, ברכת כהנים, ורק בפי הכהנים המברכים, ורק פעם אחת בשנה, ביום הכפורים, על ידי הכהן הגדול) מורה על משהו המיוחד לאלוה, משהו שאין בו שום שותפות בין האלוה ובין זולתו; 'השם המיוחד' מראה על משהו מיוחד. ואפשר שיורה וכו' - כלומר: ואם באנו לברר לעצמנו, מהו אותו משהו המיוחד לאלוה בשם זה, שאינו נגזר משום פעל הידוע לנו, יש לנו רשות לשער, שבלשון העברית הקדומה, שלא נשאר לנו כיום אלא מעט מזער ממנה (בספרי התנך ובלשון החכמים), וכפי מה שאפשר לסמוך על קריאת השם הזה, לפי נקוד משוער ו'וכפי מה שיקרא ג"כ, הש' שם טוב, היתה הוראתו: חיוב המציאות, משהו המיוחד לאלוה ושאינו בו שום שותפות בין האלוה ובין זולתו (יהוה, אולי בניקוד ייחיה, פירושו אולי: יהיה תמיד, כלומר,

סוף דבר, - גדלת זה השם והשמירה מלקרא אותו - להיותו מורה על עצמו ית', מאשר לא ישתתף אחד מן הנבראים בהוראה הדינה, כמו שאמרו עליו ז"ל: "שמי" - המיוחד לי".

אמנם שאר השמות הם כלם מורים על תארים, לא על עצם לבד, רק על עצם בעל תארים, מפני שהם נגזרים; ולזה יביאו לחשב הרבוי - רצוני לומר: יביאו לחשב מציאות תארים ושמיש עצם וענין נוסף על העצם. כי כן

1 סוטה ל"ט. ועי' להלן בסוף הפרק.

הוה תמיד, נמצא על דרך החיוב, מחוייב המציאות). והמציאות היא היא ההויה; ואין יסוד לסברת באכר שהרמבם מרחיק כל השערה בדבר קשר שם הויה עם שרש 'הוה'. סוף דבר גדולת וכו' - ואולם אף אם אין זו הוראת השם הזה, ברור הדבר שמה שאנו רואים אותו כשם גדול כל כך ומה שאנו נזהרים מלבטאו אין זה אלא משום שהוא מורה על עצמות האלוה, שמתוך כך לא ישתתף אף אחד מן הנבראים עם האלוה בהוראה זו, שהרי עצמותו של האלוה אין לה שום דמיון עם עצמות אחד מנבראיו. עלינו - על השם הזה. והדגשת ערך השם המיוחד הובאה ראשונה בספרות הפילוסופית ע"י ר' יהודה הלוי; ב"כוזרי" מאמר ד' סי' א' הוא כותב: "והדייקות (= הדיוק) והמעלה היתירה אינה כי אם בשם הנכתב 'הוה', יתברך ויתרומם, והוא שם נודע, רומז אליו במדות (= בתארים), אחר אשר לא היה נודע, כי היה נקרא אלהים בכלל, ונקרא ה' בהתייחד... כמו שאתה אומר: פלוגי בשם נודע כראובן ושמעון, (אחר אשר יובן) אמתת עצמיהם"; ושם בסימן ד': "והיה השם הזה מיוחד בנו, שאין אחר יודע אותו אמתת ידיעתו זולתנו; והוא שם נודע, לא יסבול ה"א הידיעה... והשם הזה מכלל המעלות הטובות אשר יחדנו בהם, וסודו נסתר"; ומהרמבם והלוי לוקחו דברי שפינוזה (בימסכת התיאולוגית-המדינית; פרק י"ג): "אין בכה"ק שם אחר מלבד שם הויה המורה על מהותו המוחלטת של האלוה, בלא יחס אל הדברים הנבראים; ומשום כך טוענים היהודים שזה בלבד הוא השם המיוחד של האלוה, ויתר השמות אינם אלא כנויים; ובאמת שאר שמות האלוה, בין אם הם שמות עצם בין אם הם שמות תואר, אינם אלא תארים המיוחסים לאלוה עד כמה שהוא נראה כנמצא ביחס אל הדברים הנבראים או עד כמה שהוא מתגלה עלידי הדברים הללו". אמנם שאר השמות וכו' - ואולם יתר השמות של האלוה, כנגזרים משמות פעולות, מורים, לא כשם הויה, על העצם בלבד (על מחוייב מציאות), אלא על עצם נושא לתארים ('רחום' - משהו המחונן במידת הרחמנות). ולזה יביאו וכו' - ועל ידי זה הם גורמים לכך שנראה במתואר את הריבוי, אפילו כשהמתואר נתפס כאחד במציאות. ר"ל יביאו וכו' - כלומר: אם אמנם לא ריבוי עצמים, שהרי העצם האחד יכול להיות נושא לתארים מרובים, הנה רבוי של הרכבה, מכיון שהתארים נתפסים כדברים נמצאים, הרי שהעצם בעל התארים נתפס כמורכב מעצם, שמהותו קבועה אף לפני היות בו תארים, ומתארים

היא הוראת כל שם נגזר, כי הוא מורה על ענין ועל נושא, לא באר אותו, התחבר בו הענין ההוא. וכאשר התבאר במופת, כי ה' ית' אינו נושא, התחברו בו ענינים, ידענו שהשמות הנגזרים הם לפי נחם הפעל אליו או לפי ההישגה לשלמותו. ולזה היה כועס ר' חנינה מאמרו: 'הגדול, הגבור והנורא' לולא שני ההכרחים אשר זכר¹, להיות אלו מביאים לחשב תארים עצמיים - רצוני לומר: שהם שלמות נמצאות בו. וכאשר רבו אלו השמות הנגזרים מן הפעולות לו ית', הביאו קצת בני אדם לחשב, שיש לו תארים רבים כמספר הפעולות אשר נגזרו מהם: ולזה יעד בהגיע לבני אדם השגה שתסיר מהם זה הספק, ואמר: "ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד"² - רצונו לומר: שכמו שהוא אחד, כן יקרא אז בשם אחד לבד, והוא - המורה על העצם לבד, לא שהוא

1 למעלה פני. 2 זכריה י"ד ט.

הנוספים עליו. כי הוא מורה וכו' - שהשם הנגזר (למשל, 'רחום', 'חנון') מורה תמיד על ענין אחד (רחמים, חנינה, למשל) ועל נושא הנושא לענין זה, נושא שלא כונה בפירוש ושב דבק הענין הזה ('רחום' הוא איפוא איש הרחמים, אלהי הרחמים). וכאשר - ואולם מכיון ש-התחברו-שהתחברו, שדבקו, שנוספו עליו. ידענו שהשמות וכו' - ברור לנו ששמות האלוה הבאים בתנך ושכולם (מלבד שם הויה) נגזרים אינם אלא תארים המייחסים לאלוה פעולה או המישירים את ההכרה האנושית לקראת ההשגה שהאלוה שלם בתכלית השלמות. ולזה היה וכו' - ומשום כך כעס ר' חנינה על הש"ך שהרבה בתארים, והיה כועס אפילו על שאמר 'הגדול, הגבור והנורא', לולא הותר לנו השמוש בשמות אלו ע"פ שני ההכרחים שהזכיר: שאמרם כבר משה ושתיקנום אנשי כנסת הגדולה. להיות אלו וכו' - משום שכל השמות הללו מביאים את בני האדם לחשוב שיש לאלוה תארים עצמיים, כלומר, שהם שמות שלמויות הנמצאות ממש באלוה, כשם ששלמויות ידועות נמצאות בנו. וכאשר רבו וכו' - ומכיון שיש בתנך הרבה שמות כאלה לאלוה, שכולם נגזרים מפעולות, התחילו אנשים אחדים לחשוב שאמנם יש לאלוה תארים רבים, שמספרם כמספר הפעולות שנגזרו מהן השמות, כלומר, שלכל שם (תואר) מתאימה פעולה מיוחדת. ולזה יעד וכו' - ומשום כך הבטיח זכריה הנביא שבאחרית הימים, כשיעלו בני אדם בסולם השלמות השכלית, תבוא אליהם השגה שתוציא מלבם את הטעות הזאת ועל ההשגה הזאת אומר הנרבוני בהתפעלות: "אשר היא הישועה האמתית"; ושם טוב מוסיף: "והוא - לשער (את) עצמו (של האלוה) נקי מכל פעל". ר"ל שכמו שהוא וכו' - כלומר: לא שאז יהיה אחד ועכשיו איננו אחד, אלא: ביום ההוא יהיה שמו בפי כל בני אדם אחד, כשם שהוא אחד, לא רק כשהוא לעצמו, אלא אף בהכרת בני אדם: רק כעת יש ניגוד בין הכרת בני אדם על אחדות האלוה ובין ההבעה שהם נותנים למושג האלוה בשמות שהם רבים ונגזרים מפעולות, ואולם לעתיד לבוא תתאים ההבעה להכרה, ואז יהיה גם השם אחד. והוא המורה על העצם וכו' - כלומר: ואנו יכולים

נגזר. ובפרקי ר' אליעזר¹ אמרו: „עד שלא נברא העולם היה הקדוש ברוך הוא ושמם בלבד“ – הסתפל, איך גלה שאלו השמות הנגזרים כלם נתחדשו אחר חדוש העולם; וזה אמת, שהם כלם שמות, הנחו לפי הפעולות הנמצאות בעולם. אמנם כשתבחן עצמו, נקי, מפשט מכל פעל, לא יהיה לו שם נגזר בשום פנים, אבל שם אחד מיוחד, להורות על עצמו. ואין אצלנו שם בלתי נגזר אלא זה, ודוא: 'יוד הא ואו הא', אשר הוא שם המפרש גמור, – לא תחשב יולת זה.

ולא יעלה במחשבתך שגעזן כותבי הקמיעות² ומה שתשמעו מהם או תמצאו בספריהם המשגים, משמות חברים, לא יורו על ענין בשום פנים, ויקראו אותם 'שמות', ויחשבו שהם צריכים קדשה וטהרה, ושהם יעשו

1 ס"ג. 2 שנת פ"ו מ"ב, צנלי סס ס"א.

מעתה לדעת, מה יהיה השם ההוא, והוא שם הויה, המורה על עצמות האלוה בלבד, ואינו נגזר משום פעולה, אלא הוא מיוחד לאלוה. אמרו – חז"ל. הסתכל איך גילה וכו' – התבונן במה שאמר המאמר הזה על מה שהיה לפני בריאת העולם ותראה שגילה בזה, שכל שמות האלוה, מחוץ לאותו השם האחד הקדמון, שמות שכולם נגזרים מפעולות, נוצרו לאחר חדוש העולם. וזה אמת – וגילוי זה מתאים לאמת. שהם כולם וכו' – שכל אלה הם שמות שהונחו ע"י מניחי הלשון על פי הפעולות הקיימות בעולם, כולם לקוחים מן הנסיון. ומשום כך כולם שמות שמשתתפים בהם האלוה וברואיו יחד. אמנם כשתבחן וכו' – ואולם כשאתה מדבר על האלוה מבחינת עצמותו, כשהוא מרוחק מכל פעולה, האלוה כמחוייב המציאות, לא כיוצר ומשגיח, והוא הנרצה באמרו 'עד שלא נברא העולם' – מעיר כאן הנרבוני, אז א"א בשום אופן לתת לו שם נגזר מפעולה, אלא שם אחד המיוחד לו והמורה על עצמותו. שם המפורש גמור – שם המיוחד לאלוה בהחלט. לא תחשוב יולת זה – אל תקבל בזה דעות בני אדם החושבים לגזור אף את השם הזה מאיזו פעולה.

ולא יעלה במחשבתך – ואל תקבל על דעתך. כותבי הקמיעות – שזה דרכם לצרף צירופי איתיות ולקרא להם 'שמות' ולייחס להם כח הריפוי והתשועה מכל צרה (ע' להלן ח"ג פל"ו) והקמיעות הוזכרו ראשונה במשנה שבת, פ"ו מ"ב, כתרופות למחלות, וכבר הבדילו אז בין מומחה לקמיעות למי שאינו מומחה; כתיבת הקמיעות נתפתחה בתקופת הגאונים, כידוע מתשובת רב האי גאון, ונתגברה עם התפתחות הקבלה המעשית בימי דרמבם. ומה שתשמעו מהם – מה שימסר לך בע"פ מדבריהם. המשוניים – המוזרים. משמות חברים – בניגע לשמות חדשים שצירפו הם בעצמם [או: שזיפו, סבדו מלבם, – הש' מונק]. לא יורו על וכו' – שבשום אופן אין להם שום הוראה. ויקראו אותם וכו' – אלא שהמצרפים את השמות הללו קוראים להם 'שמות', כלומר, שמות אזכרה. ויחשבו שהם וכו' – אמנם

נפלאות. – כל אלה דברים לא יאות לאדם שלם לשמעם, כל שכן שיאמינם. ואינו נקרא 'שם המפרש' כלל זולת זה כ'שם' בן ארבע אותיות הנכתב, אשר לא יקרא כפי אותיותיו. ובפרוש אמרו ב' ספר י"ד: "כה תברכו את בני ישראל": "כה" – בלשון הזה, 'כה' – בשם המפרש; ושם³ נאמר: "במקדש ככתבו ובמדינה בכנויו"; ובתלמוד⁴ נאמר: "כה" – בשם המפרש; אמה אומר: 'בשם המפרש', או אינו אלא בכנויו? תלמוד לומר: 'ושמו את שמי'⁵ – שמי המקדש ל'י'. הנה כבר התבאר לך, כי 'שם המפרש' הוא זה שם בן ארבע אותיות, ושהוא לבדו הוא המורה על הנצח, מבילתי שתוף ענין אחר, ולזה אמרו עליו: 'המקדש ל'י'. ואני אבאר לך הדבר אשר הביא הא' שים למה שיאמינוהו מענין השמות, ואבאר לך עקר זאת השאלה, ואגלה לך מסתירה, עד שלא ישאר לך בה ספק, אלא אם תרצה להטעות את עצמך, – בפרק אחר זה.

1 לפרשת נשא. 2 במדבר ו' כ"ג. 3 ספרי נחיל (הז') סוטה פ"ז מ"ו). 4 בבלי סוטה

ל"ח. 5 במדבר ו' כ"ז.

המציאים את השמות הללו מאמינים בהם ומתייחסים אליהם בקדושה ומאמינים שיוכלו לחולל בכחם נפלאות. דברים – דבורים, ספורי מעשיות (ע' ש"נ). לא יאות לאדם וכו' – שלא כדאי לאדם השלם אפילו לשמעם, לא רק להאמין בהם.

ואינו... זולת – ואין... אלא. הנכתב – שנמסר לנו רק בכתב וכן אצל ר' יהודה הלוי, "כוזרי" מאמר ד' סימן א': 'השם הנכבד' צ"ל – 'הנכתב', כמקורו. אשר לא יקרא וכו' – שאין להגות כפי אותיותיו, אלא יכולים רק לכנות לו כינוי, ואנו מכנים אותו בכינוי האדנות. כה תברכו – דבר ה' על ידי משה אל הכהנים. בלשון הזה – ללא שינויים במטבע הברכה. בשם המפורש – אפילו ללא שינויים בשם המפורש, הנזכר שלש פעמים בברכה המשולשת. ושם נאמר – בנוגע לביטוי שם המפורש. במקדש ככתבו – רק כשהכהנים מברכים את העם בבית המקדש ממש הם הוגים אותו כפי אותיותיו. ובמדינה בכינויו – ואולם מחוץ למקדש רק בכינוי האדנות. ובתלמוד – במסכת סוטה. כה... ושמם את שמי – כלומר: בתלמוד הוכיחו עוד מפסוק אחד שרק בברכת כהנים קוראים את דשם כפי אותיותיו (ולא סמכו על דרשת 'כה', עד שמצאו פסוק מפורש 'ושמו את שמי', ישימו את השם המיוחד באותיותיו).

הנה כבר וכו' – הרי שמכל האמור למעלה נתברר לך. אמרו – חז"ל. עליו – על השם הזה. ואני אבאר לך וכו' – כלומר: ואם יקשה לך, כיצד הגיעו 'כותבי קמיעות' שהוזכרו למעלה לאמונתם המשונה במה שהם קוראים לו 'שמות', הנני לבאר לך, בפרק הבא, מה הביאם לידי כך. עקר... השאלה... מסתורה – שרשה של השאלה וסודה. אלא אם תרצה – אם לא שיש לך נטיה גלויה.